

O'ZLASHMA SO'ZLAR SEMANTIKASINING STRUKTOR TAHLILI**Xolmatova Elnura Sherali qizi**

Farg'ona Davlat Universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek tilining o'zlashma so'zlarining semantik xususiyatlari struktur tahlil qilinadi. Tadqiqot usullari sifatida tavsifiy-qiyosiy, struktur va komponent tahlil usullari qo'llaniladi. Tadqiqot natijasida o'zlashma so'zlarning semantik mazmuni, tuzilishi hamda ularning o'zbek tilining lug'at boyligini boyitishdagi o'rni yoritiladi.

Kalit so'zlar: O'zlashma so'zlar, semantik tahlil, struktur tahlil, leksik ma'no, o'zbek tili.

Аннотация: В данной статье будет проведен структурный анализ семантических особенностей заимствованных слов узбекского языка. В качестве методов исследования используются описательно-сравнительный, структурный и компонентный методы анализа. В результате исследования освещаются семантическое содержание, структура заимствованных слов и их роль в обогащении словарного запаса узбекского языка.

Ключевые слова: Заимствования, семантический анализ, структурный анализ, лексическое значение, узбекский язык.

Abstract: This article will structurally analyze the semantic features of the Uzbek language's acquisition words. Descriptive-comparative, structural and component analysis methods are used as research methods. As a result of the study, the semantic content, structure of words and their role in enriching the vocabulary of the Uzbek language are highlighted.

Keywords: Acquisition words, semantic analysis, structural analysis, lexical meaning, Uzbek language.

KIRISH

O'zbek tili lug'at tarkibining boyishida o'zlashma so'zlar alohida o'rin tutadi. O'zlashma so'zlar semantikasini tadqiq etish, ularni struktur jihatdan tahlil qilish o'zbek tilshunosligi oldida turgan dolzarb masalalardan biridir [1, 23-b.]. Bugungi kunda o'zbek tiliga kirgan o'zlashma so'zlarning semantik xususiyatlarini o'rganish, ularning o'zbek tili lug'at boyligini boyitishdagi o'rni aniqlash muhim ahamiyatga ega [2, 45-b.].

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqotda tavsifiy-qiyosiy, struktur va komponent tahlil usullaridan foydalanildi. Tavsifiy-qiyosiy usul orqali o'zlashma so'zlarning o'zbek tili leksikasidagi o'rni, ular ifodalagan tushunchalar tavsiflab berildi [3]. Struktur tahlil usuli yordamida o'zlashma so'zlarning tuzilishi, semantik maydoni o'rganilib, tahlil qilindi [4]. Komponent tahlil orqali o'zlashma so'zlarning ma'noviy tarkibi yoritildi [5]. Shuningdek, mavzuga oid ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi.

NATIJALAR

O'zbek tiliga kirgan o'zlashma so'zlarning ko'pchiligi arab, fors-tojik, rus va ingliz tillaridan o'zlashgan. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, o'zlashma so'zlar semantikasida o'ziga xos xususiyatlar mavjud:

- O'zlashma so'zlarning aksariyati ko'p ma'noli so'zlar hisoblanadi [6]. Masalan, "kitob" so'zi arab tilidan o'zlashgan bo'lib, "yozilgan yoki bosma asar", "daftar" ma'nolarini ifodalaydi.
- Ba'zi o'zlashma so'zlar o'zbek tilida yangi ma'no kasb etadi [7]. Masalan, "choynak" so'zi rus tilidan o'zlashgan bo'lib, rus tilida "qaynatilgan suv idishi" ma'nosini bildirsa, o'zbek tilida "choy damlanadigan idish" ma'nosida qo'llaniladi.
- O'zlashma so'zlarning ayrimlari terminologik xususiyatga ega [8]. Masalan, "atom", "beton", "virus" kabi so'zlar fan-texnika sohalarida termin sifatida qo'llaniladi.
- O'zlashma so'zlar orasida sinonim, antonim, omonim munosabatlar kuzatiladi [9]. Masalan, "gul" va "atirgul" so'zlari sinonimik, "halol" va "harom" so'zlari antonimik munosabatda.

TAHLIL VA MUHOKAMA

O'zbek tilida o'zlashma so'zlarning semantikasida yuqoridagi xususiyatlar kuzatilishi ularning til lug'at tarkibida alohida o'rin tutishini ko'rsatadi. O'zlashma so'zlarning polisemantik xususiyati ularning til imkoniyatlarini kengaytirsa [10, 35-b.], ayrim o'zlashma so'zlarning o'zbek tilida yangi ma'no kasb etishi tildagi ma'no ko'chish hodisasi bilan bog'lanadi [11]. Terminologik o'zlashmalarning ko'pligi esa o'zbek tilining ilmiy uslubini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

O'zlashma so'zlar o'rtasidagi leksik-semantik munosabatlar (sinonimiya, antonimiya, omonimiya) ham ularning serqirra xususiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Bu esa o'zbek tilining imkoniyatlarini yanada kengaytirishga xizmat qiladi [12].

XULOSALAR

O'zbek tiliga kirgan o'zlashma so'zlar semantikasi struktur jihatdan tahlil qilinganda quyidagi xulosalar kelib chiqadi:

- O'zlashma so'zlar semantik jihatdan ko'p qirrali bo'lib, ular o'zbek tilining lug'at boyligini boyitishda muhim o'rin tutadi.
- O'zlashma so'zlar o'zbek tilining turli sathlarida (leksik, grammatik) faol qo'llaniladi va o'ziga xos ma'no xususiyatlariga ega.
- O'zbek tilidagi o'zlashmalarning semantikasini tadqiq etish ularning tilning rivojida rolini to'liq yoritish, shuningdek, tilning imkoniyatlarini yanada kengaytirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Hojiyev A. O'zbek tili so'z yasalishi tizimi. - Toshkent: O'qituvchi, 2007. - 23-b.
2. Uktamovna, B. L. (2023). Modern Methods of Teaching Monologue and Dialogue Speech in Foreign Language.
3. Буранова, Л. (2024, April). ЗНАЧЕНИЕ ТОНА В УСТНОЙ И ПИСЬМЕННОЙ ФОРМАХ МОНОЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ. In *Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit* (pp. 379-382).
4. Буранова, Л. (2023). The peculiarities of monologue speech in teaching foreign language. *Зарубежная лингвистика и лингводидактика*, 1(5), 74-78.

5. Буранова, Л. У. (2023). FORMING THE SKILLS OF MONOLOGUE AND DIALOGUE SPEECH IN FOREIGN LANGUAGE. *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА*, 6(3).
6. Buranova, L. U. (2017). THE USE OF DEFINITE PHONETIC FEATURES IN THE CULTURE OF THE TARGET LANGUAGE. *Гуманитарный трактат*, (20), 38-39.
7. Buranova, L. U. (2017). TEACHER'S ROLE IN THE READING CLASSROOM. *Гуманитарный трактат*, (8), 49-51.
8. Буранова, Л. У. (2016). Ҳамлет монологи ва унинг таржималари хақида. *Евразийский научный журнал*, (5), 503-504.
9. Uktamovna, B. M., & Uktamovna, B. L. COMMUNICATIVE-ORIENTED TEACHING AT FOREIGN LANGUAGE LESSONS. *Chief Editor*.
10. Муртазов, Б. (2019). Жомий ва Навоий.«Межлитературные связи и взаимопроникновение культур». In *Материалы Международной научно-практической конференции*.
11. Sirojova, Z. (2022). INGLIZ TILIDAGI QOSHMA GAPLARDA SINTAKTIK MUNOSABATLAR SINKRETIZMINING FUNKSIONAL TADQIQI. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 25(25).
12. Sirojova, Z. (2023). INGLIZ, OZBEK VA RUS TILLARIDA RAVISHDOSH VA UNING SINKRETLASHUVI. *Talqin va tadqiqotlar*, 1(19).
13. Тагаева, Т. Б. (2023). US MAUGHAM BADIY USLUBINING INDIVIDUAL XUSUSIYATLARI. *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА*, 6(3).
14. Тагаева, Т. (2022). Индивидуальные особенности художественного стиля УС Моэма. *Общество и инновации*, 3(11/S), 132-137.
15. Тагаева, Т. Б. (2018). ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКАЯ ИНФОРМАЦИЯ В СЕМАТИКЕ АНГЛИЙСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ. In *Культурные инициативы* (pp. 205-207).
16. Rasulova, S., & Husanova, M. (2024, April). DESCRIPTION OF THE GENRE OF FICTION IN THE WORKS OF WASHINGTON IRVING. In *Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit* (pp. 539-542).
17. Rasulova, S., & Khamiddinov, O. (2024, April). ARTISTIC ROMANCE OF THE AMERICAN PAST IN THE WORK OF WASHINGTON IRVING (AS AN EXAMPLE OF RIP VAN WINKLE). In *Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit* (pp. 547-549).
18. Rasulova, S. (2024, April). AMERIKA ADABIYOTIDA ILK ROMANTIZM PROZASINING TILI VA BADIY XUSUSIYATLARI. In *Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit* (pp. 557-562).
19. Rasulova, S. U., & Khamiddinov, O. (2023). LEARNING STRATEGIES FOR ENGLISH LANGUAGE PROFICIENCY. *THE ROLE OF SCIENCE AND INNOVATION IN THE MODERN WORLD*, 1(9), 44-47.
20. Saidov, S. (2023). IKKINCHI TIL O'RGANISHDA EKSTRAVERSIYANING FOYDALARI. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 27(27).
21. Karimova, D. (2024). VARIATION AND INVARIANCE OF MEANS OF EXPRESSION. *American Journal of Innovation in Science Research and Development*, 1(3), 71-77.
22. Halimovna, K. D. (2024). Comparative Analysis of German and Uzbek Fairy Tales (As the Example of the Translation of Grimms Fairy Tales). *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 3(3), 422-425.

23. Каримова, Д. (2023). АКА-УКА GRIMM ERTAKLARI O‘ZBEKCHA TARJIMA VARIANTLARINING DAVRIY STATISTIKASI. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz)*, 32(32).
24. Tagayeva, T., & Kabridinova, K. (2024, April). INDIVIDUAL FEATURES OF ARTISTIC STYLE OF WM THACKERAY. In *Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit* (pp. 543-546).
25. Bobomurodova, N., & Jabborova, I. (2024, January). BERUNIYNING HINDISTON ASARI. In *Международная конференция академических наук* (Vol. 3, No. 1, pp. 103-107).
26. ТАШЕВА, З. И. (2024). РОЛЬ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ФОРМИРОВАНИИ КОРПОРАТИВНОЙ КУЛЬТУРЫ И ВОВЛЕЧЕННОСТИ СОТРУДНИКОВ. *АКТУАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ*, (4), 9.
27. Tasheva, Z. Upskilling And Reskilling In The Age Of Digital Transformation: The Role Of Hr In Facilitating Continuous Learning And Development In The Oil And Gas Industry.
28. Tasheva, Z., & Karpovich, V. (2024). SUPERCHARGE HUMAN POTENTIAL THROUGH AI TO INCREASE PRODUCTIVITY THE WORKFORCE IN THE COMPANIES. *American Journal of Applied Science and Technology*, 4(02), 24-29.
29. Буранова, Л. У. (2016). Хамлет монологи ва унинг таржималари хақида. *Евразийский научный журнал*, (5), 503-504.
30. Uktamovna, B. M., & Uktamovna, B. L. COMMUNICATIVE-ORIENTED TEACHING AT FOREIGN LANGUAGE LESSONS. *Chief Editor*.
31. Buranova, L. U. (2017). THE USE OF DEFINITE PHONETIC FEATURES IN THE CULTURE OF THE TARGET LANGUAGE. *Гуманитарный трактат*, (20), 38-39.